

ДОБРИ
ЖОТЕВ

ВЪЛЧИ ВЪРВИЩА

НАРОДНА МЛАДЕЖ

ДОБРИ ЖОТЕВ ВЪЛЧИ ВЪРВИЩА

chitanka.info

ПРЕДГОВОР

Някога в моето родно село говореха, че през нашия кър минавали вълчи вървища — вървище иде от вървя и ще рече пътека.

Дали наистина е имало вълчи вървища и къде точно са били те, аз не зная, но вълци имаше, и то много. Те бяха за хората бедствие, не по-малко страшно от бедствия като градушка, засуха, наводнение. Селяните изпитваха такава ненавист към тия хищници, че дори името им избягваха да споменават.

Навярно за да умилюват страшните пакостници, суеверните хора от онова време празнуваха така наречените „вълчи празници“.

Вълците са зли, но едновременно с това много хитри и предпазливи животни. Рядко се удаваше някому да убие вълк. В такива случаи селяните напълваха кожата на убития звяр със слама, качваха я на магаре и така обикаляха от село на село. Навсякъде ги посрещаха като скъпи гости и всеки им даваше по някакъв дар.

За вълци се говореше често и понякога най-невероятни неща. В дългите зимни нощи край запалените огнища селяни разказваха със страх за някакъв войник, който през големите студове, когато си идвал в отпуск на село, бил нападнат от глутница. Смел бил тоя войник, та със своята сабя ги посякъл до един, а после продължил пътя си. Но след половин час вече близо до родното му село го пресрещнала втора глутница. Тоя път войникът загинал, защото не можал да измъкне сабята си. Цялата в кръв от доскорошната сеч, тя била замръзнала в сабленицата.

Други разправяха за куция единак, който, макар и куц, бил силен като вол и бягал по-бързо от вятъра. Между най-лютите клетви беше и клетвата „да те срещне куцията“.

Детството и юношеството си прекарах на село. В съзнанието ми и досега живеят легенди и предания за вълци. Сам имах случай да ги срещам и да бъда свидетел на борбата, която водеха с тях хора и кучета.

От далечните спомени за това далечно време се роди тая книга.

МАРКО И АЗ

Когато навърших шест години и започнах седмата, дядо дойде от егрека, намери ме в къщи и рече:

— Ти вече си голям, заедно ще овчаруваме. Стадото ни нарасна, та не смогвам сам — ще помагаш!

Разскачах се — ще ида на къра при овците. Но мама и баба се опънаха:

— Още е дете. Ще се загуби из полето. Ще го изядат кучетата. Градушка да удари, ще го утрепе някое по-едро зърно!

Дядо смръщи побелелите си вежди:

— Айде де, женски приказки. Дете бил! Какво дете? Я го вижте — камък да стисне, вода ще пусне. Тук ако стои, пакости ще прави! — И като за доказателство той ме дръпна за косата и добави: — Дете ли си, я кажи сам, та да чуят и жените!

Изпънах се, подшмръкнах шумно и отговорих колкото се може с по-дебел глас:

— Не съм дете, деденце! Голям съм. От нищо не ме е страх, щом ти си с мене!

— Това е — отсече дядо. — Стягайте го за овчаруването!

Нямаше как. С мърморения мама и баба се разшътаха из къщи. Обуха ми нови цървули. Облякоха ме в чиста кълчищена риза. Баба ме презрама с една овчарска торба и тя увисна до петите ми. Мама изскочи навън, откъсна алено цвете от градинката и го забучи зад ухото ми. Бях готов.

Излязохме на двора. Там ни чакаше нашето магаре Марко. Не ми стигаше ръстът да се кача сам, та дядо, усмихнат под мустак, ме метна на дървения Марков самар. Баба лисна пред нас ведро вода, да ни е лек пътят, и ние потеглихме.

Дотогава не бях се качвал на магарето. Учуди ме вървежът му — същинска люлка. Стана ми приятно и започнах да разглеждам къра. Тук-там по хълмовете се белееха стада. Около нас зазрялата ръж цъкаше от жегата. Няколко чучулиги се вдигаха към облаците и пееха.

Миришеше на прегоряла трева, на пръст и на нещо, което не можех да определя.

— Дядо — обадох се аз, — вече ставаме двама овчари.

— Не, трима сме!

— Как трима?

— Аз, Марко и ти. Магарето има голям ум, сине. Засега Марко е по-старши от тебе. Той е първи помощник-овчар, ти втори. Е, по-нататък ще видим.

Докривя ми, че ще бъда втори помощник, но си замълчах. Наистина магарето беше умно. Знаеха го в цялото село и всички ни завиждаха. Марко никога не се инатеше като другите магарета, никога не влизаше да пасе в забранени меря. Издоеното от овцете мляко в две закачени на самара му тенекии Марко сам занасяше на мандрата. Мандражиите, щом го видеха, че иде, сменяха тенекиите и ги изливаха в казана. С празните съдове магарето поемаше обратния път и без отклонение се връщаше при стадото.

Слънцето се издигна доста високо. Наближавахме егрека. Той представляваше кръгообразна трънена ограда, в която вечер преспиваха овцете. До егрека се сивееше сламена колиба на колела — жилището на овчарите. Стадото беше затворено в егрека. Петте кучета, налягали около колибата, ни усетиха и се спуснаха към нас. Не се стърпях и завиках: „Шаро, Мурджо, Лишко, Малине, Карамане!“ След малко те връхлетяха и започнаха да се боричкат с дядо. Караман заподскача около Марко, но той не обичаше несериозните работи и сви предупредително уши. Кучето почтително се отстрани.

Спряхме пред колибата. Дядо ме сне от самара и рече:

— Ето ти стадо, ето ти кучета — овчар си вече!

Почувствах гордост и за да изглеждам колкото се може по-важен, повиках Караман при себе си. Нали той е най-голямото и най-силно куче в село. Но Караман изтълкува повикването ми като покана за боричкане, спусна се към мен и докато разбере, ме събори на земята.

От тоя ден нататък работите тръгнаха добре. Изкарвахме стадото на паша. Доехме го. Вечер напалвахме огън и в едно котленце варяхме прясно овче мляко. Е, изморяхах се от тичане подир овцете, но какво да се прави — нали съм вече голям. Стараех се да заема мястото първи помощник-овчар. Дядо виждаше моето старание и дори веднъж

подметна, че комай трябвало да ме повиши. Но същия ден за мое нещастие се случи нещо съвсем непредвидено.

Бяхме със стадото в местността Йожеве падини. Овцете, събрали главите си една до друга от горещината, дишаха тежко. Кучетата лежаха с изплезени езици. Дядо ме повика:

— Сине, трябва да идеш в къщи за храна. Свършихме хляба до трошичка!

Стреснах се. Местността Йожеве падини беше много далече от селото. Ако тръгна, сигурно ще сбъркам пътя. Мълчех и гледах потъналите в омара хълмове. Дядо разбра страховете ми и ме успокои:

— Не бой се! Ще те кача на гърба на магарето и ще го отправя към село. Ти няма да го закачаш — само ще седиш. Марко знае пътя. Щом пристигнете у дома и ти напълнят торбата с храна, обръщаш магарето назад и нищо повече. Кътър-кътър, ще те донесе право тук. Хайде!

Нямаше накъде, възседнах Марко и потеглихме. През цялото ни пътуване се опитвах да запомня местата, през които минаваме. Ето тук има крива круша. Баирът отляво е подобен на гугла. Ето тук втори път минаваме река. Горевдясно пее чучулига. Разглеждам, запомням и от време на време пъдя мухите, които се събират зад ушите на магарето. Марко от своя страна всеки път ми благодари с пръхтене и кимане на глава.

Така изминахме повече от половината път. Показа се селото. Около седемдесет паянтови къщички, накацали по баирите и почти всички оградени с тръни. На някои огради се белеят конски черепи. Пред всяка къща — зеленчукова градина, а сред нея — плашило с голяма парцалена глава и разперени ръце. Пакостливите птици трябва да има от какво да се плашат. Над червените покриви трепти мараня.

Отдъхнах си. Оттук вече знам. Наместих се удобно на самара. Пътят стана по-равен и магарешкият вървеж ме залюля приспивно. Над нас топло слънце, около нас свирене на щурци — не усетих как съм заспал.

Събуди ме силният рев на Марко. Намирахме се в нашия двор. Магарето съобщаваше за пристигането ни. Мама и баба изскочиха от къщи и ме запрегръщаха:

— Умникът на майка!

— Овчарчето на баба, жив и здрав ли си? Кара ли ти се много дядо ти?

Отказах да сляза и зачаках да напълнят торбата с храна.

Мама току ме молеше:

— Чедо, слез малко да похапнеш и да починеш!

— Не, не — отказах аз. — Много път ме чака, окъснях. Дядо е гладен.

Майка ми, изглежда, разбра, че съм станал много голям, даде ми пълната торба с храна и ми пожела добър път.

На връщане всичко се уплете. Върви Марко, а на мене все ми се струва, че объркахме пътя. Ето тук имаше круша, но тя беше от другата страна. Преди малко минахме река, но горе чучулигата пееше отдясно. А сега знам ли я къде пее. Да, Марко е сбъркал пътя. Все повече и повече се уверявах, че магарето ме носи кой знае къде. Ами ако ме замъкне в гори тилилейски, за които ми е разправяла баба?

Започнах да оглеждам доловете и хълмовете, за да определя къде е истинският път. Да, ей нагоре трябва да възвием. После трябва да се спуснем по билото на оная чука. Насочих Марко натам. Той се поопъна, но накрай склони. Стана съвсем лошо. Направлявах магарето, то вървя сума време, а все не се виждаше стадото. Слънцето слезе към икиндия. Около мен от непознати по-непознати места. Представях си колко дядо е прегладнял и какво ще прави, когато ме зърне. По същото време отпреде ми се мярна нещо. Изтръпнах — вълк. Вперих очи — вълк е това и нищо друго. Марко обаче си вървеше най-спокойно, и то право към опасното място. Изскочи заек. Магарето се уплаши и заби встрани. Не можах да се задържа на гърба му и паднах. Марко веднага спря, дойде до мене и започна съчувствено да ме души. Заплаках, и то не от болка, а от срам, че така смешно се изтърколих на земята. Плачех и затова, че сам няма да мога да се кача на магарето.

Слънцето клонеше на залез. Достраша ме. Скоро ще се мръкне. Какво ще правя тогава в тъмното? Без да ме погледне, Марко тръгна. Аз, ща не ща, подире му. От сълзите всичко наоколо ми изглеждаше като в мъгла. А водачът все вървеше. Ту наляво, ту надясно, качвахме се, слизахме.

Почна леко да здрачи. Заревах с глас. Почти едновременно с мен изрева и магарето. Позамълчах окуражен — кучешки лай. Ококорих

очи — в падината под нас стадото. Кучетата тичат насреща ни. Марко беше намерил пътя.

Дядо ме посрещна прежълтял от глад и гняв и завика:

— Къде ходиш цял ден, а?

Опитах се да се оправдавам, но той ме заналага:

— Сецям се аз — не си слушал магарето! Нали ти казах да не го закачаш, то знае пътя! Защо не си слушал магарето, а?

След тая случка повишението ми в пръв помощник-овчар на мястото на Марко се отложи за неопределено време.

СЕЛО БЕЗ КУЧЕТА

Това се случи през една ясна януарска нощ. Току-що бяхме вечеряли. Мама раздигаше софрата, а дядо пълнеше луличката си с тютюн. Суровите дърва в печката писукаха. Цялата стая миришеше от доскоро препичаните филии ръжен хляб.

Дядо взе едно въгленче, запали луличката, смукна лютивия дим и се разположи на дървеното миндерче. Присламчих се до него:

— Дядо, разкажи ми за страшния куц единак!

— Нали оная вечер ти разказвах!

— Нищо, пак!

Улисан, не съм усетил кога мама е излязла за нещо си по двора и колко време се е бавила там. По някое време тя влезе в къщи и заговори уплашена:

— Излезте да чуете, закъсал е някъде някой сиромах и вика ли, вика за помощ.

Дядо прекъсна разказа и спусна краката си от миндерчето.

— Проклетите са! Гине човешка душа!

Той наметна кожуха си и всички вкупом излязохме. Вън, където и да се досегнех, всичко беше от лед. Стори ми се, че и месецът е едно кръгло ледено парче. Притаихме дъх — не се чуваше нищо. Ослушахме се пак. Безмълвното звездно небе стана още по-безмълвно, като че нарочно се стараеше да запази тишина. Тоя път до слуха ни достигна далечен и тревожен човешки глас. Той дойде, донесен от лекия ветрец, и отново се изгуби. Мама извика съседите. Всички бяха възбудени и се питаха къде може да се намира човекът, нападнат навярно от вълча глутница. За кратко време в нашия двор се събра цялото село. Повечето хора смятаха, че нападнатият е в местността „Кръста“.

— Селяни, защо стоим? — развикаха се неколцина. — Да спасяваме нещастника! За половин час бързо ходене ще стигнем. Завалията, дано е жив дотогава!

Повече покани не бяха необходими. Събра се голяма група мъже и кучета.

— Къде е Караман? — попита някой.

— Тук е, тук — отговори дядо. До краката му стоеше нашето куче. Едър като мечка, Караман излая, сякаш да съобщи, че е налице.

— За къде сме без него.

Потеглиха. Караман поведе кучешката армия. С дружината замина и дядо.

Останалите в село жени и деца, преди да се приберем, стояхме дълго на двора, вслушани в отдалечаващия се човешки говор и кучи лай.

В къщи ми се видя пусто и страшно. Мама стъкна почти угасналата печка, поседна на трикракото столче, оправи падналата си забрадка и замълча. Мълчех и аз и си мислех какви ли не страхотии. Чак когато печката забумтя, се поотпуснах и прошепнах:

— Мамо, дали ще отгърват човека, а?

— Не знам, чедо!

— Нали, ако го отгърват, ще го доведат в село?

— Ще го доведат ами, няма да го оставят на къра — въздъхна мама, стана от столчето и отиде до прозореца.

Усетих студ и се примъкнах по-близо до печката. По тавана и стените играеха сенки от пламъците. Те ми се привиждаха като глутница вълци, които връхлитат върху мама. Стреснах се.

— Мамо, ела при мен!

Тя дойде и пак се умълчахме.

— Мамо, няма ли да се върнат вече?

Тя не ми отговори и загледа тревожно към прозореца:

— Отидоха всички мъже, всички кучета. Не помислиха и оставиха селото празно. Ами кой ще спасява добитъка, ако нещо се случи? И тука може да дойдат скитниците. Ох, майчице!

Наканих се да я попитам нещо, но думата заседна на гърлото ми. Някой заудря силно по вратата и завика като подивял:

— Хора, отворете, загивам!

Мама изтича и превъртя ключа. Вратата се отвори с трясък. Врълхлетя човек и мигновено я затръшна с гръб. Без шапка, с разкопчана дреха и размотан червен пояс, той не беше на себе си. Под

мъждивата светлина на газената лампа се втрещихме. След малко селянинът отпусна едрото си тяло върху един стол.

— Къде съм? — бяха първите му думи.

Мама му поднесе вода, без да е поискал, и отговори:

— При свои си, при свои! А кой си ти? Къде по такова време?

Човекът изгледа продължително най-напред нея, после мен и изведнъж каза:

— Глутница ме гони!

— Ти ли викаше преди един час откъм Кръста? — вторачи се в него мама.

— Аз виках, аз, ама кой да ме чуе? — проплака селянинът и разтърка челото си.

— Чухме те, как да не сме те чули. Цяло село се вдигна да те спасява. Не дойдоха ли с кучетата?

Човекът загледа неразбиращо:

— Че през къде са минали те?

— През Усоето.

— Виж ти, разминали сме се. Аз съм вървял от другата страна на планината.

— От кое село си? — попита след кратко мълчание майка ми.

— От съседното, булка. Бях по работа в града. На връщане потеглих уж навреме, ама нали е дълбок снегът, не ми спореше ходенето, та окъснях. На Кръста току се изпречиха отпреде ми десетина. Уплаших се, та чак не мога да извикам. Ами сега? Да бягам — лошо. Да стоя — лошо. Озърнах се дали наблизко няма дърво да се кача — няма. Не разбрах кога ме наобиколиха. Носех кривак, но какво мога да направя с него, нали ти казвам, не един, а десетина. Тогава се досетих, че имам по джобовете си кутии кибрит — бях ги взел за в къщи. Намерих едната. Драснах клечка и я метнах към тях. Поразбягаха се, но след това пак свиха обръча. Завиках и захвърлях пламъчета. Колко време се беше изминало, не зная, но кибритите ми, пет-шест на брой, се привършваха. Неочаквано един от глутницата скочи и ме докопа за хълбока. Ударих го с кривака и той побягна. Поясът ми се размота. Усетих, че ония се боят от него. Направих две-три крачки, те след мене, но само до края на повлечения пояс. Види се, страхуваха се от примка. Тръгнах напосоки, сподирян от гадовете. По

едно време ми се мярна светлинка — вашата къща. Затичах се и те след мене — до самата врата!

Както слушаше, мама се стресна:

— До самата врата ли? Олеле, те са тук! Ще издушат стадото! Ни мъже има, ни кучета!

Спуснахме се към прозореца, откъдето се виждаше овчата кошара. Тя беше на около двадесет крачки от къщи и ние видяхме как глутницата обикаля около нея. Един вълк провираше крак в зева на вратата, за да я отвори. Мама зачупи ръце:

— Майчице, мила, няма ли вече да се върнат мъжете? — Надникна през другия прозорец. Нямаше никого, само хълмовете под кръглата месечина, сребрееха пусти и безнадеждни.

— Булка — викна селянинът, — дай главня от печката да я хвърля към глутницата.

Мама измъкна горяща цепеница, отвори прозореца и с все сила я запрати към кошарата. Тя описа огнен полукръг и падна доста близо до вълка, който беше при вратата. Зверът побягна. Главнята падна в пряспа сняг и бързо угасна. Вълците отново наобиколиха кошарата. Муцуните им лакомо душеха стените. Бедните овчици какво ли правеха вътре? Те непременно са усетили зверовете.

Вълкът, който избяга от вратата, направи грамаден скок и се намери върху кошарата. Тя беше покрита със слама и той започна с предните крака да рови дупка.

Мама изпищя. Грабна втора главня, да я захвърли към разбойника, но селянинът хвана ръката й:

— Недей, булка, покривът може да се подпали!

Тя остави главнята, закри лицето си с длани и заплака. Стоях вцепенен и гледах вълка. С настръхнала козина на плещите и вирната опашка рови ли, рови. Изкопа дупка, в която потъваше цялата му глава.

Зачу се лай. Мама изтича на прозореца.

— Идат, кучетата идат!

Надникнах и аз. Прехвърлили билото на най-близкия хълм и вече подушили глутницата, селските песове препускаха насам. Пред тях се носеше грамадно куче — Караман.

Усетили опасността, вълците удариха на бяг. Само вълкът, който ровеше на покрива, заврял глава в дупката, не се усети навреме. Когато разбра какво става, Караман се хвърли отгоре му. Сдавиха се и като

топка паднаха от покрива в пряспата пред вратата на кошарата. От страх си затворих очите. Когато ги отворих отново, вълкът лежеше изтърбушен на снега, а Караман го обикаляше предпазливо.

Дотичаха и другите кучета. По-късно надойдоха и мъжете.

На сутринта одраха умрелия вълк, напълниха кожата му със слама, качиха го на едно магаре и по стар обичай тръгнаха по селата да събират похвали и подаръци.

НОЩЕН ГОСТ

Преместихме стадото в другата кошара. Тя беше далече от селото, но там имаше още неизядена храна за овцете.

На мръкване откъм Жеглов рид задуха горнякът. Студен и зъл, той вдигаше снежни облаци и с вой ги блъскаше в прозорчето на задимената овчарска колиба.

Седях до зачервената печка, греех премръзналите си ръце и слушах как отвън дядо с викове прибира стадото. Вятърът ту довяваше, ту отвяваше гласа му.

Залаяха кучетата. Помислих си: „Навярно иде някой овчар или пък човек от село.“ Не, кучетата не лаеха на човек, не лаеха и на добиче. Умеех, макар и не като дядо, да разпознавам, че тоя начин на лаене означава присъствие на вълци. Станах, разтревожен. В същия миг на вратата се показа старецът и още по-разтревожен, ме повика. Излязох през разлюляната от вятъра врата и тръгнах подире му. Фъртуната захвърля в лицето ми снежен прах. Фенерът в ръката на дядо се залюля и замига, готов да угасне. Отворих уста да попитам какво се е случило, но вятърът ме задави, та едвам си поех дъх. Кучетата лаеха ожесточено и се въртяха все около кошарата. Озърнах се. Ами ако вълците са близо до нас и скочат отгоре ни! Страхът ме блъсна отзад, ускорих крачки. А дядо ту вдигаше, ту сваляше фенера, като се мъчеше да види в тъмнината неканените нощни гости. Но вълци не се мяркаха. Обиколихме кошарата веднъж, дважд. На третия път старецът из един път спря:

— Я, ето де е газил бродникът!

— Нищо не виждам.

— Ето тук, тук — гледай!

Наистина върху снега личеха дири.

— Да не са кучешки?

Без да отговори, с протегнат напред фенер, дядо тръгна по следите. Те водеха до самата кошара, прекъсваха и отново се виждаха

съвсем ясно върху ниския сламен покрив. Там образуваха някаква плетеница и като че се връщаха обратно. Изведнъж дядо ахна:

— Гледай, дупка в покрива! Мале мила, през нея се е намъкнал кръвникът!

Кучетата, събрани зад нас, залаяха оглушително. Объркан като никога, старецът извика:

— Варди тука, пък аз ще ида от другата страна да надникна през вратата. — И още недовършил думите си, тръгна. Останах сам. През бурята, през кучешкия лай дочувах или ми се струваше, че дочувам гласа му:

— Ох, издушил е всички овчици, натръшкал ги е, поразникът. Намъкнал се е през тая дупка, как не съм я видял.

След малко светлината на фенера се скри. Скова ме див страх: „Ами ако вълкът изскочи обратно през дупката, първо ще изяде мене!“ Застанах сред настръхналите кучета. Така беше по-безопасно. Вятърът ме халоса в гърдите и аз, без да искам, седнах в снега. След малко дядо се върна поуспокоен.

— Отворих вратичката, сине, ама вътре тихо и мирно. Овчиците стоят скупчени в единия край на кошарата. Усетили са звера, та се притискат една в друга, кротушките!

Огледах се, свит зиморничаво, и рекох:

— Уплашил се е от кучетата, дядо!

— Тъй ще да е, изпуснал е къоравото и сега обикаля, ама няма го майстора! Я донеси вършинак, слама и няколко камъка да запушим тая пущина, че като не е влязъл веднъж, втори път ще влезе.

Върнах се към колибата, сграбих един наръч слама, но докато го донеса, вятърът развя половината и напълни устата ми със сламки. Пръстите ми се вкочаниха, докато чупех вършина и пренасях камъни.

Запушихме дупката и блъскани от подлуделия горняк, се прибрахме в колибата.

През нощта дядо става на няколко пъти и все се връщаше неспокоен:

— Не мога да разбера каква е тая работа — кучетата, а най-вече Караман, все около кошарата обикалят. Сякаш оня е вътре. Ама колко пъти вече надничах — няма, нищо няма при овчиците.

На сутринта вятърът спря. Излязохме от колибата. Удари ме в очите такава снежна белина, че неволно замижах. Успокоени от

светлината и нашето присъствие, кучетата пролайваха от време на време. Старецът огледа безлюдните заснежени хълмове, помисли, помисли, па рече:

— Отваряй вратите, оня е хванал дърмите, да пуснем стадото!

— Ей сега, дядо!

Отворих най-напред дворната врата, а след това вратата на самата кошара. Зачакахме, както винаги, да се проточи изгладнялото през дългата зимна нощ стадо. Но вратата зееше тъмна и празна.

— Успали са се комай овчиците — продума старецът и започна да ги вика галено по имена: — Ваклуше, Калуше, Мъркуше, айде де!

Изскочи агне с черни копитца и влажно носле, примига срещу слънцето и се разрипа из двора. След него още едно, още две. Но майките не излизаха. Дядо се разтревожи:

— Ай да му се не види!

Отмести ме с ръка от дворната врата и тръгна да провери какво става. Но едвам тръгнал, спря — от вратата на кошарата излезе вълк! Поспря, озърна се и запристъпва предпазливо с понаведена глава и подвита опашка. Дядо се стъписа, понечи да извика, но така си и остана с отворена уста.

Неканеният гост се стрелна към вратата, където стоях, изви край мен и излязъл на ширине, полетя към хълмовете. Кучетата подире му.

Дядо като събуден от сън се затича към кошарата, аз — след него. Но свикнали със светлината на слънчевия двор, вътре не можехме да видим нищо. Пипнешком хванах ръката му. Усетих как той се вира в мрака и чувах отчаяните му проклетия:

— Всичко е издушил, разбойникът, овчица не е оставил!

Запритисках се към рамото му.

— Сине, виждаш ли нещо?

— Нищо, дядо.

— Брей, брей, изгоря ми душицата! — И завика почти през плач: — Ваклуше, къде си ми, Белуше!

Полека-лека очите ни привикнаха с тъмнината. Започнахме да виждаме овцете, натрупани в единия край живи и здрави. Старецът не вярваше на очите си. Притича и започна да опипва ту Калуша, ту Белуша, ни рана, ни драскотина! Подкарахме ги да излязат, но овцете не помръднаха. Зад гърба ни се чу топуркане. Обърнахме се и що да

видим. По цялата дължина на кошарата агнетата, навирили опашчици, скачат ли, скачат. Старецът тръгна към тях — вече се виждаше добре.

— Я, дядовото, виж къде е лежал кръволокът, ето косми от кожата му.

Вгледах се, наистина тук беше лежал вълкът. По влажния под около мястото му личаха безброй агнешки стъпки. Старецът зацъка с език:

— Гледай ти, цяла нощ е лежал, непрокопсаникът, и цяла нощ овците са примирали от страх. Пък агнетата, нали са деца и не разбират, цяла нощ са играли около него, а той, вагабонтинът, мирувал, чудна работа!

— Дядо бе, нали запушихме дупката, откъде е влязъл?

— Брей — извика той, — вмъкнал се е през дупката снощи, преди да я запушим. Таман е влязъл вътре, нечестивецът, и ние сме започнали да затъкваме изхода му. Усетил се е в капан, уплашил се е и цяла нощ е лежал като рязан турчин. От страх целият глад му е минал. Само сгода да се измъкне е чакал, хайдукът му с хайдук!

Изведнъж дядо се разсмя и започна да изтласква към вратата замръзналите от ужас овце:

— Хайде, овчици, хайде, завалийки, излизайте. Разбойникът си отиде, само дето ви изпоплаши! Ама питате ли се какво му е било на него? Треперел е повече от вас. И как няма да трепере — влязъл, а няма откъде да излезе!

Изкарахме стадото и разхвърляхме сено. Овците едвам-едвам дъвчеха. Агнетата скачаха на слънце и хвърляха смешни къчове.

Дядо погледна загрижен омърлушеното стадо, поусмихна се и рече:

— Виждаш ли, сине, и най-големият звяр разбере ли, че е натясно, става по-кротък от агне.

След малко кучетата дойдоха с изплезени езици и налягаха край кошарата. Вълкът беше прогонен далече.

КАРАМАН

Много обичах есенните вечери на нивата при овците. Прибираме стадото в егрека, напалваме огън и на малкото огнище пред колибата варим кутмач. Това ястие се приготвя от овче мляко. Кучетата лежат наоколо, а в очите им греят светлините на огнището.

По отсрещните егреци също горят огънове. Пламъците им трептят в далечината като току-що изгрели червени звезди. Чува се от време на време лай, подрънкване на звънци, човешки говор и пак тишина.

В една такава спокойна вечер дядо тъкмо сложи малкото котленце на огъня и далече откъм горните егреци се понесе настървено лаене. Ставаше нещо лошо, но не можехме да разберем какво.

Нашите кучета наостриха уши. Караман, който лежеше спокойно край огъня, вдигна едрото си тяло, изляя и започна да обикаля около затвореното в егрека стадо. Дядо наметна дрехата си и загледа в тъмното:

— Май ония са връхлетели нечие стадо!

През цялата нощ се чуваха кучета и човешки викове. Караман обикаля около стадото до разсъмване. Искаше ни се да проверим какво е станало, но не смеехме да оставим овците сами.

На сутринта се разбра всичко. Единак нападнал стадото на Никола Крайнички тъкмо когато задрямал. Трите му кучета, щом надушили вълка, глътнали езиците си и даже не могли да изляят. От страх те се наврели в краката на заспалия в колибата овчар и така го събудили. Скочил той, изтичал към овците и видял страшна картина — цялото стадо натръшкано, а от единака ни помен.

Овчарите се изреждаха да видят нещастиято. Сто и десет овце — нито една жива. Никола Крайнички скубеше косата си:

— Хора, какво ще правя сега? Как ще живея, кажете ми?

Овчарите го гледаха съчувствено. Всеки от тях знаеше, че може да го сполети същото. Как да помогнат на пострадалия човек?

Още същия ден те се събраха на един от егреците и решиха — всеки да отдели от стадото си по колкото овце може. Така и направиха. Кой по две, кой по три, овчарите събраха сто и десет овце и ги заведоха на егрека на Никола. Той плака от радост и благодарност.

Но с това лошото не свърши. Единакът продължаваше да се навърта около егреците. Не минаваше вечер да не направи някоя пакост. Някои по-силни песове се осмеляваха да го нападнат, но той на бърза ръка прегриваше гръкляните им. Почти нямаше егрек без удушена поне една овца.

Единакът се превърна в страшилище за овчарите. Вдигаха хайки от хора и кучета, за да открият леговището му — не го откриха. Опитваха се да го застрелят с пушка, когато се вести около някое стадо, но и от това нищо не излезе. Вълкът беше не само грамаден и як, а и хитър.

Той нападаше изневиделица в полунощ и докато хора и кучета се окопитят, натръшкваше по няколко овце. Пооредяха доста стада. Овчарите съвсем се объркаха и вече не знаеха какво да правят.

Дядо се угрижи и отслабна. Всяка вечер, щом затворехме овците, той казваше:

— Единакът ще дойде и при нас, няма да ни подмине! Какво да правим?

— Дядо, нали тука е Караман — успокоявах го аз.

Той поглеждаше с надежда грамадения пес и му наливаше в дървена коруба прясно мляко.

— На, яж, Карамане, събирай сили! Сега не ти е оня, дето го удави по-лани. Единак е това — страшилище!

— Дядо, какво е единак? — запитах една вечер.

Старецът простря ръцете си към огъня:

— Той, дядовото, преди да е станал единак, е бил в глутница. Правел е пакости с още десетина-дванадесет като него. Настъпила е страшна зима. Не са могли да намерят отникъде храна. Тогава от глад са се нахвърлили и изяли най-слабия от тях. След два-три дни са изяли втори, после трети. Накрая е останал само един — най-силният. Такъв става единак.

— Ами защо единакът не отиде в друга глутница?

— Не го приемат никъде. Такъв закон си имат, проклетите. Ще не ще, сам трябва да върви!

Два дни след тоя разговор вълкът нападна съседния ни егрек. Не можа да отмъкне овца, но разкъса едно куче. Дядо съвсем загуби спокойствие, аз също. Караман започна още преди мръкване да обикаля овцете и да лае. Останалите четири кучета му пригласяха от време на време, налякали тук-там пред колибата.

На следната вечер, след като издоихме стадото, старецът рече:

— Хайде, отивай в колибата и лягай — очите ти са зачервени от неспане!

— Дядо, ама и ти — страх ме е сам!

— И аз, и аз, хайде!

Прибрахме се. Все ми се струваше, че вълкът ще дойде тъкмо тая вечер.

Мислех си: „Ами ако единакът разкъса Караман? Не, няма да може. Караман е силен, много силен, яхна ли го — носи ме на гърба си. Кое друго куче може толкова нещо? Пък и желязната гривна с шипове на врата му ще го пази от вълчите зъби. Нали Караман поминалата зима изгърбуши един вълк пред очите ми. Да, но дядо каза, че единак било страшно нещо, последният от глутницата, най-силният!“

Вън изгря пълна месечина. Стана светло като ден. Караман неуморно тичаше в кръг около стадото: „Ау, ау, ау!“

Но лаят на кучето ненадейно се промени. Това вече не беше лай, а смесица от вой и ръмжене. Дядо скочи:

— Иде! Вдигай се, сине! Сега каквото ще става, ще става!

Взе приготвената от по-рано брадва и се накани да излиза. В това време четирите ни песа се вмъкнаха със скимтене в колибата при нас. Събраха се разтреперани в ъгъла и от страх подмокриха краката си.

Излязохме навън. Затърсихме с очи Караман. Той беше застанал от едната страна на оградата неподвижен, като направен от камък. Вече не лаеше. Само някъде дълбоко в гърлото му клокочеше спотаено ръмжене. На десет-петнадесет крачки срещу него, на малка височинка, също така неподвижен, беше застанал единакът.

Усетили присъствието на хищника, овцете трепереха, натрупани почти една върху друга. Някои от тях се опитваха да прескочат оградата. Но къде можеха да избягат?

Дядо погледна ужасеното стадо и заговори с треперещ глас:

— Дръж се, Карамане! От кутренце съм те отгледал, с прясно мляко съм те хранил — як да станеш! Стадото спасявай, чедо, страшникът дойде, ей го, пред тебе е!

Неподвижният Караман не трепна. Спотаеното ръмжене в гърдите му заклокочи по-силно и премина в късичък лай. Стори ми се, че с това той отговори:

— Не се боя!

Застанал иззад дядо с разтракани челюсти, гледах одинака. Видя ми се по-голям от кучето. Отместих поглед към Караман — не, не е по-голям вълкът, само вратът му е по-дебел — цял дънер. А двамата врагове се гледаха, сякаш искаха с очи да премерят силите си.

Неочаквано вълкът поприклезна и полетя. Караман също. Срегнаха се и вкопчани се претърколиха няколко пъти. Изправиха се на задните си крака, а с предните се хванаха като хора, когато се борят. Зачаткаха зъбите си. При всеки удар от тях излитаха искри.

Караман налетя, ухапа одинака за врата и го повали. Но вълкът светкавично се измъкна изпод него, извъртя се и го ухапа за муцуната. Кучето отскочи и веднага налетя.

Дядо все искаше да се намеси с брадвата, но борещите се така бяха вкопчани, че той се боеше да не удари вместо вълка Караман.

Двамата смъртни врагове отново се претърколиха няколко пъти и отново се изправиха на задните си крака. Тоя път чаткаха зъбите си по-бързо и по-силно.

Вълкът беше по-сръчен от кучето. На няколко пъти той го издебна и устреми муцуната си право към гърлото му. В тия мигове одинакът можеше да прегризе гръкляна на Караман. Но там беше желязната гривна с острите шипове. Вълчите зъби удряха върху нея.

Ненадейно одинакът събори кучето и заби зъби в едната му плешка. Караман зави от болка. Опита да се измъкне — не можа. Вълкът го държеше здраво. Дядо завика и хукна с брадвата в ръце. Той беше намислил да халоса одинака изотзад.

Но преди старецът да дойде, кучето изви главата си и успя да докопа предния крак на вълка. След миг одинакът пусна плешката му, изръмжа диво и побягна на три крака. Четвъртият му преден крак се люлееше безпомощно. Караман го беше прегризал.

Опита се да избяга трикракият, но кучето го настигна. Бяха се отдалечили доста и не можехме да ги виждаме добре.

Тоя път давенето не трая дълго. Караман събори вълка и той повече не можа да стане.

На сутринта около нашия егрек се събра цялото село. Гледаха на земята убития единак и хвърляха шапките си от радост. Стадата им бяха спасени. Някои донесоха бъклици с вино. Отнякъде довтаса гъдуларят с гъдулката. Моми и ергени направиха хоро. Стана истински празник.

Всички искаха да видят Караман, да му се порадват. Момите изплетоха венец от сини есенни минзухари и го окачиха на врата му. А Караман, легнал пред колибата, облизваше пресните си рани и леко примижаваше с очи, сякаш нищо не е било.

ДИВИ КУЧИЩА

През една развилняла се зимна нощ кръчмата на Първан Черния беше претъпкана с народ. Надошлите от всички махали селяни разговаряха шумно, пушеха и чакаха да поутихне бурята, за да се приберат по домовете си. Но вместо да миряса, тя все повече и повече побесняваше. Селяните прекъсваха от време на време разговорите и неспокойно се заслушаха.

Наближаваше полунощ, когато вратата на опушената кръчма неудържимо се отвори. Вилицата нахълта и нанесе облаци вледеняващ сняг. Върху тъмния зев на отворената врата застана огромна човешка фигура. Хората се извърнаха:

— Кой си ти?

— Какво стоиш като омагьосан?

— Влизай де!

Новодошлият се разсмя гърлено. Тоя смях бе познат на всички.

— Я, Сандо Любин, затваряй, че измръзнахме бе, хаймана!

Сандо прекрачи, затвори с гръб и поздрави гръмогласно, сякаш беше на къра:

— Добра вечер!

Селяните го гледаха изумени. Калпакът и раменете му в сняг. По мустаците, по веждите, по огромния кривак проблясваха ледени висулки.

— Откъде се носиш, броднико? — запита полушеговито Ванчо Кривдата.

— От Гургулят — отвърна Сандо и отново неудържимо се изкикоти.

— Че ходи ли се по такова време, ще замръзнеш, на чукач ще станеш!

— Ами, ще замръзнеш ти, щото си се много наоблякъл!

Сандо Любин беше прав. И лете, и зиме той ходеше изпокъсан. Тук-там се виждаха месата му, но никога не простиваше. Спеше, където намери — на камъните, на снега, без да го хване и най-проста

хрема. Кръгъл сирак, глуповат и силен, Сандо преживяваше като скитник. Днес поработи при един стопанин — ей така за хляба. Омръзне му — отиде при друг. Постои десет-двадесет дни на село и току задими нанякъде. Няма го месец-два, пак довтаса. Никой го не вика, нито го гони. Работи, колкото му се ще. Нали и сам той нищо не иска.

Сандо остави кривака в ъгъла, примъкна до печката ниско столче и простря ръце да се погрее. Ванчо Кривдата го подкачи:

— Сандо, като идваше насам, чу ли да расне тревата, или има още много да чакаме?

Сандо не схвана шегата и съвсем сериозно рече:

— Мани ти тревата, Ванчо, ами като минавах край Иглевите кошари, ме налетяха Иглевите кучища (така наричаше кучетата той), та едвам се отървах!

Хората се смълчаха, защото знаеха, че Иглевите кошари от година-две са запустели и ни овчари, ни кучета има там.

— Какви кучища сънуваш привидяло ти се е! — избоботи някой.

Сандо го погледна накриво:

— Как да ми се е привидяло — десет, двадесет ли бяха, де да ги знам. То от виелицата не можех добре, да ги виждам, та камо ли да ги броя. Ти мани броя им, ами съвсем подивели, та се отучили и да лаят. Траят като риби и току налитат.

Ванчо Кривдата се почеса по тила, направи гримаса, която означаваше — картината е ясна, — и като на себе си продума:

— Виж го ти, празноглавеца, с какви кучища се срещнал!

Селяните се размърдаха. И най-незаинтересованите приближиха столовете си до Сандо и наостриха уши. Някой дрезгаво се обади:

— А бе, Сандо, как ще се отучат да лаят кучета, ти как я мислиш тая?

Сандо завъртя глава.

— Знам ли, Иглевите кошари са на диво място — подивели са!

— Ти си подивял, та хич те няма — пресече го Ванчо Кривдата. — Я кажи като как изглеждаха тия диви кучища?

Сандо се намръщи обидено:

— Авер, защо си биеш шега с мене? Казах ви, де ще ги видя в тая тъмница? А че бяха диви, диви бяха! Ти мани това, че се отучили да лаят, ами и не налитат като кучищата заедно, а едно по едно!

— Едно по едно! — възкликнаха неколцина едновременно.

Първан Кръчмаря заряза полуизбърсаната чиния, приближи се към печката и започна театрално да опипва тялото на скитника.

Сандо се дръпна учуден:

— Какво правиш? Да не съм теле за продан? Нещо да не си се мръднал?

Първан разтвори ризата на гърдите му:

— Рекох да проверя дали някъде не са те ръфнали дивите кучища, а то отървал си се без нищо!

— Я, ще се оставя да ме ухапят! Засили се някое право към мене, ха да ме хване за гърлото, па се откаже и само ме бутне с врата си. А едни дебели вратове — не ти е работа.

— Такааа — проточи Кривдата, а ти какво правеше, когато те бутне подивялото куче?

— Па какво — маам!

— Я гледай ти — мааш, а?

— Маам я! Като му стоваря един кривак, та свитки му излязат от очите!

— На кого изскачаха свитки, щурчо, на тебе или на дивото куче?

— На кучището бре, на мене какви ти свитки — притъмнява ми пред очите и ръцете ми изтръпват!

— Е, само едно ли куче те бутна? — продължи въпросите си Ванчо.

— Ами едно — едно по едно, та всичките! Изредят се, па почнат отначало. Първото — бух! — от едната ми страна, аз — прас! — по предницата. Второто — хоп! — от другата ми страна, аз — храс! — по задницата. Третото — бум! — отпреде ми, аз — туп! — по муцуната. Четвъртото — дум! — отзаде ми, аз — бам! — по тумбака. Халосам ли последното, почвам пак от първото! Що да правя, подивели, та чак оглупели — сами се врат под кривака ми!

— Е, колко време трая това, така да се каже, върти, не май се!

Сандо попримига:

— Знам ли, тамам се беше мръкнало, а сега е среднощ!

Изведнъж кръчмата се изпълни с разкъсан говор:

— Гледай ти, надделял им!

— Друг да беше, ще го изядат за едното чудо!

— Как няма да го изядат — шега ли е това!

— Лудо, та му лесно!

Ванчо Кривдата подвикна на хората да замълчат и отново взе думата:

— А ти не можа ли да се досетиш, че това са вълци, и то цяла-целеничка глутница?

Първан кръчмарят допълни:

— Луднъооо, Иглевите кошари са запустели от две години и ни куче, ни котка се мярка там! Вълци са били това, вълци, разбра ли? Вълците не лаят и един подир друг нападат!

Сандо Любин за миг остана неподвижен с вдигнати вежди и отворени уста. По лицето му мина бледнина. Почеса си брадата, поизкашля се и току отсече:

— Вълци ли? Па и вълци да са били, барем здравата им се отбих!

И той се разсмя така високо, с такива свойствени само нему хрипове, че беше невъзможно да го слушаш!

Навън бурята не стихваше.

ШАБАН

Налягали край пръснатото под хълма стадо, петте ни овчарски кучета се припичаха на слънце. Овцете хрупаха злачната трева. Дядо хем наглеждаше стадото, хем майстореше тънка върбова пищялка. Следях нетърпеливо ръцете му.

— Дай свирката, готова е!

— Как да е готова, потрай малко!

Но трае ли се, измъкнах свирката из ръцете му, пъхнах я в устата си и пронизващо запищях. Налягалите кучета навдигаха глави и залаяха. Караман стана бавно, вторачи очи в очите ми и също излая. Гласът му заглуши другите кучета. Престанах да свиря и извиках:

— Дядо, гледай го, гледай го, цяла планина! Няма по-силно куче от него!

Старецът затвори кривата овчарска чекия, вързана с тънка верижка за колана му, пъхна я в джоба, изтърси от коляното си надяланите тресчици и рече:

— Вярно, сине, як е Краман, ама ти не знаеш Шабан — пред него Караман е мъниче!

Погледнах стареца недоверчиво — шегува ли се?

— Какъв е този Шабан, деденце?

— Какъв ли?... Ей един такъв — не си го виждал. Когато Шабан пазеше стадото, ти още не беше роден. Я, Мъркуша комай е наумила да влезе в овеса. Тичай да я запреш!

Хукнах да запра непослушната овца и веднага се върнах:

— Дядо, кога умря Шабан?

— Отдавна, има-няма петнадесет години оттогава. Ама куче беше!

Разбрах, че старецът се готви да разказва, наместих се удобно и го зазяпах в устата. Караман съща така постави муцуна на предните си лапи и се заслуша.

— Шабан не беше куче, а чудесия! Когато имаха път покрай нашата кошара, хората викаха отдалече да го запра, пък тогава

минаваха. Мръкнеше ли и овчарите приберяха стадата по егреците, кучетата до късно не млъкваха. Лаят, лаят едни тънко, други — дебело, трети — проточено. Имаше и кутрета, дето само джафкаха. Вдигаха такава врява кучетата, че не можеше да се спи. По някое време над кучешката неразбория току се чуеше лай — дебел и страшен. „Ау-ау!“ — Шабан. Кучетата млъкваха, послушани. В тихото той се обаждаше втори път: „Ау-ау!“ С това като да им казваше: „Стига сте лаяли без нищо! Време е за спане!“ Силният му глас уталожваше кучетата. „Е, щом Шабан се обажда, няма страшно, да спим!“

Съберяха ли се пък на някой леш, наставаше едно ръмжене, едно давене кой повече да хапне. Пристигне отнякъде Шабан, всички се дръпват настрана. Той пристъпва тежко; тежко и започва да яде сам, до насита. Някое куче се накани да ръфне от пая му, на той го сграбчвах яките си челюсти и като парцал го захвърля.

Силно куче, добро куче беше Шабан. Само един кусур имаше — обичаше да поскитва. Щукне ден-два — няма го никакъв. Къде броди, где да го знаеш! Нахойка се и ето ти го изгладнял.

Една люта зима пак така беше забил нанякъде. Баш когато го нямаше, довтаса единак. Леле, какъв страшен звяр беше. Такъв оттогава не съм виждал, голям като магаре. Посред бял ден дойде чудовището и пред очите ми грабна и отнесе най-хубавата овца. Имах и други кучета, ама те, като усетиха единака, кое накъде види. Пък аз какво да направя? Да го стигна, не мога, да викам — без полза ще е.

Това стана преди пладне. Следобед отнякъде пристигна Шабан. Още щом го видях, и се развиках:

— Скитосваш, а, хаймана с хаймана! А знаеш ли тука що стана? Пладнешки хайдук най-хубавата овца отмъкна!

Кучето спря, сведе глава, клепна уши, подви опашка и виновно замълча. То кучето всичко разбира, само дето не може да говори. Ударих го — то не мръдна от мястото си.

— Я виж стъпките на единака, непрокопсанико — продължавах да гълча аз и посочих прясната диря. Шабан стрелна муцуна, подуши, подуши, па хукна по следата. Додето усетя, прехвърли снежния баир.

— А, ще му уловиш опинците — викнах след него и поведох стадото на водопой.

Когато се върнах, Шабан го нямаше. Не дойде и до вечерта. Храната му така си и остана — изядоха я другите кучета. На следния

ден пак не се върна, на третия, на четвъртия! Бре, рекох си, куче гони донякъде, пък се върне, а тоя цяла седмица го няма. Удавил го е някъде единакът — отиде ми кучето. Силно е, ама единак е това — цяла овца мята на шията си. На шестия ден рано-рано Шабан току довтаса. По кожуха му — скреж, едвам върви, захапан за лявата плешка, одран на гърба.

— Шабане, Шабане, къде беше, какво стана?

Дадох му храна — не кусна. Отиде до стряхата на колибата, легна по гръб, вдигна краката си нагоре и лежа така до пладне. Разбрах — преуморил се е. След пладне стана, похапна малко и до вечерта се поокопоти.

Изведнъж дядо стана:

— Я гледай, ние тука приказваме, а овците налетели житата. Тичай, тичай!

Спуснах се по нанадолницето.

— Р-р-р-р! Пакостници! — завиках с цяло гърло и едвам откъснах стадото от зелените стръкове. След малко дойде старецът и започна да се вайка:

— Гледай що зян направихме! Че може ли така? Тук ще стоим, откъм житата! Натири стадото по-нагоре!

Върнах се и още отдалече заразпитвах:

— Дядо бе, ама ти не можа ли да разбереш какво е ставало през тия шест дни с Шабан и единака, а, не можа ли?

— Можях, можях — рече той, — но ти слушай с ушите и гледай стадото с очите, чу ли? То бива ли така — приказваме и пакостим!

— Ще гледам, деденце, разказвай!

Старецът поседна и пак подхвана прекъснатия разказ:

— Разбрах аз какво е било два-три дни по-късно. Отвори ми се работа и тръгнах по нашите села. Днес в едно, утре в друго. Още в първото село вечерта в кръчмата чух да говорят за единака. Тук задигнал шиле, там издушил стадо. Някой разправяше как нападнал коня му, та едвам го отгървали. Във всеки разговор за единака все споменавах и за едно непознато другоселско куче, което вървяло по петите му. Не можях да се сдържа и се обадох:

— Това куче е мое, селяни!

— Твое ли? Аферим — избоботи един перчемлия ерген, — видях го, когато единакът нападна стадото ни. И оня голям, ама и кучето не

пада по-долу, все подире му, но не може да го настигне — вълк стига ли се.

Във всяко село все така разправяха. Разбра се, че единакът не е скланял да се бори с Шабан. Вършел си пакостите и като по-бърз от кучето, го държал далече от себе си.

От село на село, стигнах до селото под планината Любата. Там научих как е свършила работата. Един крайненец чул страшно ръмжене над къщата си през нощта. А на сутринта по следите, оставени в дебелия сняг, разбрал всичко.

Единакът успял да заблуди кучето и се откъснал от него за малко. Грабнал овца от стадото на един сиромах, замъкнал я до големия, затрупан със сняг трън над къщата на крайненеца и започнал да се гощава.

Шабан, види се, разбрал, че не може да настигне звера, и наумил да го надхитри. Вместо да върви подир него, той заобиколил и тръгнал насреща му. Единакът не можел да го вижда от тръна, зад който ръфал овцата. Вятърът духал от него към кучето, та не е можал и да го надуши. Шабан стъпвал полека, дебнешком, докато приближил досами тръна. Там, за да не го усети врагът му, се влякъл по корем, педя по педя. Така кучето дошло на разкрач от единака. Разделял ги е само накачуленият със сняг трън. Оня тъкмо е хрускал голям кокал, когато кучето изскочило иззад тръна и се хвърлило отгоре му. Нямало накъде, зверът приел боя.

Колко време е траяла борбата между Шабан и единака, крайненецът не можа да каже точно. Но на мястото, където са се давили, имало цял харман разринат и утъпкан сняг. Накрая Шабан го надвил. На сутринта крайненецът намерил единака мъртъв върху снега.

Слънцето беше се вдигнало на пладне. Овцете, навели глави, дишаха тежко. Поведохме ги на водопой. Встрани вървеше Караман. Гледах го и си спомних думите на дядо: „Ти не знаеш Шабан, пред него Караман е мъниче!“

Какъв ли ще да е бил тоя Шабан? Така исках да си го представя, а все не можех.

В „МАРКОВА БАЧИЯ“

Отиваха си последните октомврийски дни. Времето беше все още топло и слънчево, но трева за добитъка имаше малко. През свободното от училище време изкарвахме воловете на паша. Храните бяха прибрани, нямаше забранени мерѝ, та можехме да пуснем говедата на воля и спокойно да си учим уроците или да играем.

Един ден нашата група — пет момчета, ученици в прогимназията — се събра и започна спорове къде да закарам добитъка. Искаше ни се да идем в Маркова бачия. Тая местност имаше хубави полянки и за паша, и за игри. Но Маркова бачия беше много далече от селото. Хората смятаха, че през нея минава една от вълчите пътеки. И наистина преди три зими на това място беше разкъсан на път за дома един войник отпускар. Миналата година глутница нападна стадото на нашия съсед.

Дълго спорехме. Беше ни страх. В края на краищата Каро, който беше най-голям, най-опитен и смел между нас, отсече:

— Отиваме, момчета!

С това споровете приключиха. След един час бяхме в Маркова бачия. Воловете затърсиха трева по валозите, а ние, прехласнати от слънчевите полянки, започнахме да играем на „прескочикобила“. Тая игра беше една от любимите ни. Състезавахме се кой ще скочи най-високо и най-далече. Състезанието спечели Каро. Запъхтени и зачервени от играта, поздравихме нашия любимец за победата, а той стреснато се озърна и каза:

— Момчета, играта си е игра, но добитъка забравихме. Някой от нас трябва да наглежда воловете. Сега е късна есен, а какво място е Маркова бачия, знаем всички.

Млъкнахме. Никой не искаше да стои на отсрещното хълмче, когато другите играят. Нямаше как — хвърлихме „чоп“. Падна се да бъде пазач Марин, най-големият любител на игрите. С наведена глава и недоволно свити вежди той се запъти към своята наблюдателница, като от яд подритваше попадналите под краката му камъчета.

Ние, останалите щастливци, намислихме да играем на челик. Но нямахме подходящо дърво за играта, та аз отидох да потърся.

На двадесет-тридесет крачки от мястото, където бяхме, видях едно интересно мравешко шествие. Кой от нас не бе виждал мравки? Обикновено те сноват по земята, улисани в работа. Тия, доста едри и черни, вървяха в гъста, подобна на войнишка колона, дълга няколко разкрача. Озадачен, повиках другарите си.

Каро предположи:

— Тия мравки са тръгнали на война!

— Я, на война! — зяпна го в устата Ваклинчо.

— Да, да, само така е — продължи Каро. — Ето, строят им е войнишки. Интересно, кои мравки ще нападат и къде са те?

Виргил, ниско набито момче, се обади, че мравките може би вече са воювали и сега се връщат.

— Не — възрази Каро, — ако е така, редиците им щяха да бъдат разпокъсани!

Умувахме ние, а през това време мравешката колона извървя доста голямо разстояние.

Каро продължаваше да прави догадки:

— Напредват все в една посока — на запад. Значи, имат определена цел — навярно някой мравуняк. Тогава мравунякът, към който са се насочили, трябва да се намира някъде натам...

Той помисли, помисли и изведнъж възбудено нареди:

— Момчета, тръгвайте всички ей на тая страна и търсете мравуняк. Не може да няма!

Пръснахме се и затърсихме. Тук, там, открихме го. Той се намираше на десетина крачки от мястото на напредващата мравешка армия. Обитателите му, едри червеникави мравки, кръстосваха, спокойно заети с работата си. Едни влачеха клечици, други — зрънца. Не подозираха опасността.

Каро погледна към мястото на черната мравешка колона с възмущение.

— Виж ти, ония черните са нападатели. За какво ли им е притрябвало да връхлитат върху чуждия мравуняк?

Петко, късокракият, разпалено извика:

— Момчета, да стъпчем черните гадини и толкова!

— Не — възпротиви се Каро. — Нека почакаме! Да видим все пак: наистина ли са тръгнали на война!

Върнахме се при черните мравки. Те бяха извървели неочаквано голямо разстояние. Започнахме да следим пътя им.

Изведнъж съзряхме няколко мравки от червените. Те се връщаха бързо към своя дом. Личеше, че са неспокойни.

— Усетили са вече — рече Каро и хукна към мравуняка, ние след него. Там картината беше променена. Всички мравки сновяха възбудено. Някои се събираха на групи. Групите се превръщаха в редици. Неусетно от източната страна на мравуняка се проточи армията на червените мравки. Те бързаха да посрещнат нападателите, преди да са се добрали до жилището им. Но черните вече бяха пристигнали. Двете войски се удариха. Започна боят. Черните успяха да се врежат от едната страна и някои от тях се добраха до мравуняка. Нахълтаха бързо в отворите му и започнаха да извличат оттам бели зрънца. Знаехме, че тия бели зрънца са нещо като крави на мравките. Сокът, който изпускат те, им служи за храна.

Каро, почервенял от гняв, изрева:

— Разбойници, задигат кравите на червените мравки. Вземайте клони и бой по колоната на черните!

Начупихме клони и заудряхме върху редиците на тия, които още не бяха влезли в сражението. Нашата намеса обърка черните и те започнаха да отстъпват. Армията на червените мравки се окуражи и мина в настъпление.

Погълнати от мравешката война, забравихме всичко. Не забелязахме кога между нас бе дошъл и Марин. Той не можал да издържи на изкушението да види какво става и слязъл от хълмчето. Вдигахме невъобразима врява. Тъпани да биеха около нас, нямаше да ги чуем. Марин също като нас се въоръжил с един клон, за да участва в побоя над черните мравки. Улисан, не забелязал и стъпил в мравуняка. Разярените мравки го полазили и защипали. Изведнъж той ревна и започна да съблича дрехите си. След това хукна към близката река, за да се потопи в нея и по тоя начин да се спаси от озверените насекоми. Но изкачил хълмчето, той спря, извърна се към нас и завика:

— Чувайте, идвайте, говедата, вълк!

Млъкнахме стреснати и в настаналата тишина чухме как оттатък хълмчето воловете мучат. Не можехме да ги видим, но разбрахме, че

става нещо лошо. Това беше рев на смъртно изплашени животни. Стремглаво изкачихме височината. Долу воловете, събрали задниците си една в друга, мучат и размахват рога. Около тях обикаля вълк. Спусне се тук, налети оттатък, но нищо не може да направи. Където и да опита, все рога насреща му. Докато да намислим какво да сторим, вълкът ни забеляза и веднага побягна. С викове се спуснахме подире му.

Но гонитбата не трая дълго, защото зад нас отново се чу мучене. Върнахме се. Един вол, излезил език, ревеше злоещо. Муцуната му беше кървава. Останалите говеда също зареваха и се спуснаха към него.

Каро изкрещя:

— Тичайте, среваха се на кръв!

Бяхме чували, че когато подушат и видят кръв, говедата понякога сякаш подивяват. Това, което досега само бяхме чували, ставаше пред очите ни. Разрази се истинска битка. Разбъркани в огромен куп, воловете свирепо блъскаха чела, мушкаха хълбоците си. Налетяхме от всички страни и с викове заудряхме побеснелите животни. Напусто — те нито чуваха виковете, нито усещаха тоягите ни.

Ваклинчо изхлипа:

— Майчице, ще се изпотрепят!

Каро излезе малко встрани:

— Оставете, така не става! Удряйте ги само по рогата. Там им е слабото място!

Но да се удря по рогата беше опасно — трябваше да понавлезеш между озверените добичета.

Каро се пристраши и ловко заудря един кокалест вол. Говедото започна да мижи и да извива главата си. А Каро все бие, и то на едно и също място — в основата на единия рог. Зашеметеното добиче неусетно се завъртя с гръб към биещите се говеда. Каро започна да го налага с тоягата по гърба. Волът побягна. Спуснахме се подире му и го откарахме зад рътлината. Ваклинчо остана да пази, да не се върне, а останалата група изтича пак на полесражението. По примера на Каро започнахме да изваждаме от боя воловете един по един. Беше опасно, но нямаше друг изход.

Петко, окуражен от успеха ни, се навря много между главите на подивелите животни. Някакъв волски хълбок го блъсна, той политна и

падна по гръб. Един червеникав вол се надвеси над него. Като не знаеше какво да прави, Петко се хвана с двете си ръце за рогата му. В същия миг говедото замахна силно нагоре с глава. По този начин искаше да се набучи. Петко, като изхвърлен от трамплин, полетя и се намери на гръба му. Волът, щом усети отгоре си човек, се уплаши и побягна. Петко падна, а ние прогонихме добичето зад близкото дърво.

Много време загубихме, докато разтървем воловете. Разпръснати тук-там, те постепенно се уталожиха. Някои дори започнаха да пасат.

Беше още рано, но Каро предложи да се прибираме. Страхувахме се от вълка. Избяга, ама де да го знаеш!

Мълчаливи и разстроени, подбрахме стадото. Всеки си мислеше какво го чака в къщи. Домашните ни веднага щяха да забележат, че нещо е ставало. Почти нямаше добиче без рана. Един с одрана кожа, други с извъртян рог. Няколко крави силно куцаха.

Ваклинчо заплака:

— Оле-ле, какво ще кажа в къщи!

Каро го изгледа накриво:

— Какво си се разхленчил такъв! Станалото — станало. Ти се благодари, че кравата ти не загина в Маркова бачия. Тогава какво щеше да казваш у дома!

След това се обърна към Марин:

— А ти, така ли се напуска пост? Да се благодариш на мравките, че те накараха да хукнеш към реката. Иначе така и щяхме да си крещим около мравуняка, а с говедата кой знае какво щеше да стане.

Марин наведе виновно глава, зачеса ухапаните места под още мокрите си дрехи и за да отклони разговора, каза:

— Какво ли стана с мравешката война?

— Черните са яли пердаха — отговори някой и пак замълчахме.

Показаха се първите къщи на селото.

НЕРО

Петте ни едри овчарски кучета с големи глави и рунтави опашки бяха винаги при стадото. Неро стоеше в къщи. За разлика от своите събратя той имаше малка глава, тънка опашка и гладък, късичък косъм. Муцуната му беше остра, а нозете и тялото дълги. С катраненочер гръб и бял корем, Неро не блестеше със сила на зъби и мускули, затова пък, ела го виж, когато пусне дългите си крака. Той бягаше не като другите кучета — ситно-ситно. Хвърли се напред, нозете и тялото му се опънат и образуват права линия, сгъне се след това, задните му крака отиват на мястото на предните, предните пък на мястото на задните — иди го гони.

Едно лято Неро бе дошъл заедно с мен някъде из къра. Не забелязах кога се е отдалечил да търси дивеч. Любимо занимание му бе да открива зайци, да ги подгоня и улавя. Бързоногите дългоухи рядко можеха да му избягат. Наблизо имаше стадо. Няколко овчарски кучета подушиха Неро и с лай се спуснаха към него. Изтръпнах — ще го разкъсат. Бях доста далече и нямах време да изтичам и прогоня нападателите. Завиках с цяло гърло: „Нерооо.“ С тоя вик исках да го предупредя за опасността, за да избяга. Неро изтълкува моето предупреждение тъкмо наопаки: „Дръж се, аз скоро ще дойда“, и вместо да побегне, настръхнал зачака. Скоро кучешката група връхлетя, отгоре му и набързо го смете. Не можех да го зърна между главите на ръмжащите овчарски кучета. Помислих, си, че с него е свършено, когато той изскочи из кучешкия куп. Разбра какво трябва да прави и пусна краката си. Озверените кучета го погнаха, но как ще го настигнат? Смешна и безпомощна изглеждаше гонитбата им. Без да се напруга като тях. Неро веднага ги откъсна и така се отърва. Кучетата потичаха, потичаха, па току спряха отчаяни. От време на време по някое само пролайваше ей така от яд.

Неро беше не само ненадминат бегач, а и много възприемчив. Само намери начин да разбере какво се иска от него, и той ще го направи. Бях го научил да стои на задните си крака, да прескача въже,

да носи с устата си разни вещи. Понякога му възлагахме полезна работа и той я вършеше отлично.

Имахме овощна градина. Дойдеше ли време да се берат и прибират в избата узрелите сливи, той беше на поста си. Докато волската кола, натоварена с празни каци, скрибуцаше от къщи до овощната градина, докато пълнеха каците с обрания плод, докато колата креташе обратно към къщи, Неро през това време пренасяше сливи в една кошничка. Напълнят му я, той я грабне за дръжката и за половин минута е у дома. Там има човек, който я поема от устата му и я изсипва. Кучето грабва опразнената кошница и пак към градината. Така цял ден. Със своя съд кучето пренасяше едва ли не повече сливи от воловете, които бавно-бавно мъкнеха колата с тежките каци.

Непрекъснато научавах Неро на нови неща и смайвах хората. Хрумна ми веднъж и от някакво непотребно парче плат му уших сако. Закрепих на главата му вехта шапка и така пременен го заведох в селската кръчма. Хората се засмяха, а аз през това време се облегнах с лакти на кръчмарския тезгях. Кучето се изправи до мен и зае същата поза. Тогава запалих цигара и я сложих в устата му. Неро я захапа и задържа. Но димът от цигарата започна да влиза в очите му. За да се предпази от него, кучето извъртя глава и заприлича на същински пушач. Тоя път селяните се смяха до сълзи.

Една ранна есен Неро ненадейно се разболя. Видях го, стои край хармана, целият трепери, а от устата му провиснали дебели лиги. Приклекнах до него и започнах да го милвам. Но дядо неочаквано кресна над главата ми:

— Бягай далече от кучето — болно е от крив бяс!

— Какъв крив бяс?

— Ей такъв — не прави пакости животинчето, стои на едно място и умира!

Главата ми се завъртя. Ами ако наистина умре? Приблжих страхливо до ядосания старец и попитах:

— Дядо, няма ли да оздравее, а?

Той погледна към треперещия Неро.

— Много рядко се случва куче да прекара от крив бяс!

Тръгнах на училище, а в ума ми все едно и също. Представях си как, като се върна надвечер, кучето вече ще е умряло. Винаги, когато идвах от училище, Неро ме посрещаше, грабваше торбичката с книги

от ръката ми и я носеше до къщи. Тоя път нямаше да ме посрещне. Както си вървах, извърнах глава да го видя за последен път и заплаках.

Влязохме в клас. Нищо не схванах от урока. Едвам дочаках последния час и като пребит поех към къщи. Не можех вече и да плача, само в устата ми горчеше. Показа се нашата къща. Изведнъж иззад ъгъла ѝ изскочи кучето и ме посрещна, както винаги. Не вярвах на очите си — бе оздравяло.

През своя кратък живот Неро извърши и един подвиг.

Беше зима. Още от сутринта дядо възседна нашата кобила Нелка и замина по работа в града. С него отиде и Неро. Започна да мръква, а старецът не се връщаше. Майка ми и баба се безпокояха.

— Къде окъсна тоя човек?

— Не е на добро това бавене!

Мама от време на време надничаше през прозореца. Когато почти мръкна и вече запалихме газената лампа, отвън изтопурка кон. Наскачахме — Нелка! Презглава изтичахме на двора. Хълбоците на кобилата играеха от умора, а дядо едвам намери сили да се смъкне от нея. Още като ни видя, той проплака с отпаднал глас:

— Неро загина! Спаси мен и Нелка, но той загина!

Как е загинало кучето? От какво е загинало, не можехме да разберем. Влязохме в къщи. Дядо седна на миндерчето, изгледа ни със страшно хлътнали сухи очи, после наведе глава и каза на себе си:

— Ей, добре че не го продадох!

Пак нищо не разбрахме, но никой не смееше да го разпитва. Старецът помълча, помълча и почна да разказва:

— Когато влязох в града, не съм забелязал кога от джоба ми е паднала кърпата. Неро вървеше след мене. Намерил я, взел я със зъбите си и изтича отпреде ми. Видях го и спрях. Той скочи, опря предните си крака на коляното ми и аз си прибрах кърпата. А един гражданин току се усука около мене:

— Старче, продай ми това куче, ще ти дам двеста лева!

— Не ми е за продаване — отговорих му аз и тръгнах по пътя си. Тогава оня хвана поводите на Нелка:

— Старче, не се инати, продай ми кучето, петстотин лева ти давам!

Погледнах го да не е пиан — не беше!

— А бе, човек — рекох му аз, — дават ли се толкова пари за едно куче! — И пак се наканих да си тръгна.

Но гражданинът препречи пътя ми и изтърси:

— Хиляда лева ти давам, продай ми го!

Позамислих се, хиляда лева са това. С тия пари мога вол да си купя. Кажичи-речи, бях склонен да дам Неро на купувача. Тогава се сетих за тебе — и той ме посочи с глава, — как ще те умирявам, ако се върна без кучето. Отказах. И добре, че не го продадох! Имал съм голям късмет.

Едвам сдържах сълзите си, а дядо продължи:

— Когато на връщане от града стигнах ей горе, над Манова кория, ме срещна глутница. Кога и откъде дойде, не видях. Нелка запръхтя и заскача. Мина ми мисъл: „Ето дотук ти е бил животът!“ Неро беше зад нас, но за него забравих. Изневиделица той се стрелна край кобилата и наежен, застана пред гадовете. Викнах му: „Бягай, поне тебе да не удавят!“ Неро не побягна. Но ония не го и погледнаха. Започнаха да ме обграждат. Тогава кучето се нахвърли върху един от глутницата, клъцна го със зъби и побягна. Ухапаният се стрелна подире му. Неро ускори бяг, направи малка обиколка и неочаквано клъцна друг от гадовете. Глутницата настръхна и се спусна към него. Кучето ги позачака и когато да скочат отгоре му, побягна. Подгониха го и отидоха, та се не видяха. „Що стоиш, бягай, спасявай се“ — помислих си аз и пришпорих кобилата. Спасихме се аз и Нелка, ама Неро загина. Разкъсали са го кръвниците, та парченце не са оставили от него!

Дядо стана. Очите му се наляха със сълзи. Не можех да се сдържам повече и заплаках на глас.

В това време на вратата се чу скимтене и драскане. Отворихме бързо — беше Неро. Щом влезе, той изтича при дядо, постави глава на коляното му й дълго скимтя. Изглеждаше като да му разправя патилата си. По същия начин той скимтя на скута на всеки от нас. Не бях на себе си от радост, а дядо не можеше да се начуди:

— Брей, брей, не са могли да го стигнат. Избягал им! Де се е чуло и видяло такова нещо?

После започна да го разпитва като човек:

— Докъде ги мъкна подире си, а? Откъде избиколи, та се върна в къщи?

Много време след тая случка, когато бях вече гимназист, напуснах моето село за три години. Когато се върнах у дома, не намерих кучето. То беше умряло от старост. Погребали го бяха в градинката, пред къщи. На гроба му имаше каменна плоча, а върху нея издълбани четири букви:

Неро

КРАЯТ НА ЕКСКУРЗИЯТА

На един час път от село издига острите си зъбери една скала. Ако се качиш на някой от по-високите крайселски върхове, ще я видиш. Отвесна като стена, сама-самичка сред спокойно заоблените хълмове. Нейният страховит вид ни привличаше и ние много пъти сме се изкачвали по върховете да я гледаме.

В един студен ден към края на ноември аз и моят приятел Каро се сговорихме да отидем и да се качим на скалата.

Каро беше по-голям от мене. Силен, съобразителен и сърцат. Ако беше не той, а някой друг от моите приятели, не бих се наел да тръгна на такава екскурзия.

Сложихме в торбичките си малко хляб и сирене, взехме въже, което по думите на приятеля ми щеше да ни потрябва, и с големи криваци на рамо поехме. Движихме се напреко, по посока на скалата.

Краят на есента личеше навсякъде. Стърницата на отдавна пожънатите ниви се чернееха влажни и пусти. Ни песни, ни щурци, ни дъх на окосени ливади. По оклюманите баири почти не се мяркаха овчарски стада. Сред обезлистените черни клони чакореха свраки. Каро извика „ехей“, но гласът му замря придушен, без ехо. Стана ми тягостно. Щеше ми се да се върнем, но си мълчах.

Минахме много хълмчета и върхове, спускахме се в долове, обрасли с трънаци.

Неочаквано на около километър пред нас се изправи скалата. Зяпнахме удивени. От нея вееше нещо страшно и примамливо. По гребена ѝ се влачеха мъгли. Една пещера зееше като очна дупка на череп. Около могъщите ѝ хълбоци се виеха скални орли.

Закрачихме бързо и след малко бяхме в подножието ѝ.

— Не гледай много нагоре, свят ще ти се завие — пошегува се Каро и зарамотава въжето.

Не ми се качваше по отвесната скала, но приятелят ми беше неумолим:

— Щом сме дошли дотук, ще влезем в пещерата.

Започнахме изкачването. Каро напред, аз след него. С края на въжето той бе завързал едно желязно колче. Пълзи нагоре и забива колчето ту в една, ту в друга пукнатина. Следвам го, без да изпускам въжето от ръката си. Така, стъпка по стъпка, допълзахме доста нависоко. За миг Каро се подхлъзна и краката му се залюляха над мен.

— Не се плаши — извика той. — Нали има за какво да се държа. Ела само по-нагоре и намести крака ми в някоя пукнатина. Сам по-трудно ще налучкам!

Допълзах почти до петите му.

— Ето тук — стъпвай!

Каро закрепил крака си. Не беше лесно изкачването, но на края застанахме пред пещерата. Тя зееше отпреде ни и от дълбочината ѝ лъхаше студ. Свихме се зиморничаво.

— Вътре е тъмно, не можем да влезем — рекох аз с облекчение.

Но Каро измъкна от джоба си една батерия.

— И това предвидях.

Не ми се щеше да отиваме в пещерата, но когато навлязохме във вътрешността ѝ, се улисах. Тя представляваше някакъв приказен свят. Големи преддверия водеха към още по-големи, като че направени от човешка ръка зали. Редяха се красиви колони и сводове. Минахме покрай фигури, подобни на вкаменени животни и хора. Над главите ни се спускаха висулки.

— Ето това са сталактитите, за които учехме миналата година — досети се Каро и насочи светлината към тях, за да ги разгледаме.

Колко време сме се дивили из пещерите, не зная, но по едно време моят приятел ме дръпна:

— Ей, ние се залисваме тук, а времето минава — ще замръкнем. Не трябва да се връщаме по тъмно. Да тръгваме!

Напуснах пещерата със съжаление. Вън беше завалил първият сняг. Едри парцали безшумно и спокойно закриваха черната посърналост на земята. Каро взе всички предпазни мерки и ние слязохме благополучно, въпреки че спускането ми се видя по-тежко от изкачването.

Денят бе към края си — не биваше да се бавим. Поехме по обратния път. Но ненаправили петдесет крачки, спряхме изненадани — пътя ни препречваше вълк. Той примижаваше от падащите снежни

парцали и не ни изпускаше от очи. Бях виждал доста вълци. Тоя за разлика от другите имаше много едра глава.

Погледнах страхливо към Каро:

— Какво ще правим сега?

— Не се плаши — рече той, — един е, а ние сме двама. Светло е още. — Позамисли се малко и започна гласно да съобразява:

— Ако се върнем, може да ни нападне — ще помисли, че сме се уплашили. Ако го избиколим, също ще смята, че се боим, и ще тръгне подире ни. Трябва по някакъв начин да го уплашим! Виж какво — каза той, — ще се разделим. Ти ще вървиш от дясната му страна, аз — от лявата. Така ще му раздвоим вниманието. Освен това той ще подозре, че му кроим клопка. Това ще направим и ще видиш, че нито ще ни нападне, нито пък ще тръгне след нас!

— Каро, страх ме е сам — да вървим заедно!

— Прави каквото ти казвам! — скара ми се той. Лицето му беше спокойно, та се покуражих. Разделихме се. Аз потеглих отдясно, той отляво, вълкът в средата.

Случи се това, което приятелят ми предвидя. Животното загуби смелост и започна да извърща главата си ту към мен, ту към Каро. Видях как подви опашката си. Това ясно показваше, че се страхува. Изравнихме се. Вълкът стана още по-неспокоен.

Тогава Каро извика:

— Тръгни към него! — И пръв сви и закрачи към смутения звяр. Тръгнах и аз. Като видя, че приближаваме от двете му страни, хищникът не издържа и побягна.

— У-у-у! — изрева подире му Каро. Животното отиде чак до скалата, поспря и тронаво се обърна. — А сега да вървим!

След по-малко от час бързо ходене се върнахме в село.

Вълкът не тръгна подире ни.

НЕЛКА

Дядо отглеждаше много хубави коне. Те имаха буйни гриви, дълги опашки и тънки крака. Най-красива от тях беше Нелка — гордостта на стареца. И досега си я спомням — вие тънката си шия, стройните ѝ нозе стъпват сякаш не на твърдата земя, а в памук. Тя имаше огненочервен цвят, с бяло през половината ноздра и средата на челото.

Дядо яздеше Нелка само на големи празници, да речем, когато имаше сбор в съседното село или когато роднини вдигаха тежка сватба. В такива случаи той вчесваше грижливо гривата и опашката ѝ. Извеждаше я на двора и поставяше върху неспокойния ѝ гръб леко червено седло. Облечен в най-новите си шаячни дрехи с кафеникава кожена капа на главата, слагаше крак в лъскавото стреме и — хоп! — отгоре ѝ. Когато ставаше дума за кобилата, старецът не можеше да се нахвали от нея и все я наричаше „моята Нелка“.

Не по-малко от дядо я обичах и аз и нищо, че не я наричах „моята Нелка“, тя беше много повече моя, отколкото негова. Нали аз я пасях, водех я на водопой — с две думи, яздех я всеки ден.

Нелка не беше само красавица, а и бързонога. Нямахме кон измежду най-бързите селски коне, който да ѝ се опре. На всички надбягвания излизаше първа. Тогава, разбира се, яздех аз. След всяка победа на Нелка старият човек не можеше да си намери място от гордост. Събираше мъжете от цялата махала, черпеше ги с греяна ракия и току повтаряше:

— Моята Нелка никъде я няма!

В деня на едно такова надбягване времето бе лошо. Валя дъжд, изведнъж стегна студ и лъсна поледица. Дядо се уплаши:

— Не може, я виж каква е пързалка. Малък си още — ще се утрепеш!

Като чух думите му, краката ми се подкосиха. Ударих на молба:

— Деденце, пусни ме, няма да падна! Всяка година препускам, пък падал ли съм някога?

— Не — държеше на своето старецът, — лани, по лани времето беше хубаво, а сега, я погледай!

Отчаях се съвсем, отидох в дъното на двора, седнах на една греда и започнах да бърша очите си. Плача и гледам как отсреща на Равна лъка вече извеждат конете, които ще участвуват в надбягването.

Баба, трогната от сълзите ми, излезе на прага и оттам малко несмело заукорява дядо:

— Какъв човек си, пусни детето, я го виж, като болно е!

Старецът се разфуча:

— Ти си го разглезила него, та за нищо циври, ти!

Не стига това, ами тръгна към баба с вдигнати пестници. Уплашена, тя хлътна в къщи. Но дядо се отказа от побойническите си намерения, върна се на двора, повъртя се малко и влезе в тъмния обор. Надникнах предпазливо и видях, че той вчесва Нелка. Досетих се — готви я за надбягването. Подскочих от радост.

Но радостта не трая дълго. Хрумна ми, че дядо може да даде кобилата на вуйчо Владо. Той беше възрастен човек и старецът му имаше доверие. Ами сега? Заплаках отново, но тоя път пред вратата на обора. Плача аз, а дядо не ме и поглежда, мълчи и приготвя Нелка. Украси сплетената ѝ опашка и грива с разноцветни конци. С чесалото направи по шията и хълбоците ѝ красиви квадратчета. Колкото беше хубава, още по-хубава стана Нелка. Гледам я и очите ми ще изскочат от плач.

Защурах се натам-насам из двора. Какво мислеше старецът? Отсреща на Равна лъка надбягването започна!

Най-после дядо изведе Нелка. Стоях сред двора като осъден. Той ме изгледа изниско и сърдито заяви:

— На, качвай се и мисли му само ако направиш някоя пакост!

Сложих крак в стремето и за миг се намерих на гърба на кобилата. Отлетях на Равна лъка, но там надбягването току-що бе свършило. Първенец излязъл Алчо, черният кон от Йорговата махала. Едър и силен беше той. Когато препускаше, земята се огъваше под копитата му. Хората ми се присмяха:

— Брей, много си подранил!

— Нищо — настоявах аз, — ще се надпрепускам с Алчо.

— Не може така — възпротивиха се мнозина.

Тогава стопанинът на черния кон се обади:

— Съгласен съм. Да ги надбягваме! Ако моят Алчо надбяга и Нелка, славата му ще бъде по-голяма!

Хората помислиха, помислиха, па отсякоха:

— Добре, щом си рекъл, надбягвайте се!

Нелка и Алчо застанаха един до друг. Тя, лека като омара, той, набит и силен, удря с копита, пръхти нетърпеливо, а очите му горят като пещи.

Дадоха знак. Препуснахме. Трябваше да изминем километър, на определено място да обърнем конете и да се върнем там, откъдето сме тръгнали. Който пристигнеше по-напред, щеше да бъде победителят.

Наведох се над тънката шия на Нелка. Тя препускаше устремно. Едвам усещах как нозете ѝ досягат земята. До нея, без да изостава, прокопитваше пръстта черният Алчо. Когато стъпваше на камък, изпод копитата му излитаха искри.

Прелетяхме определения километър, без да вземе преднина никой от конете. Дойде време да спрем, да се обърнем и да препуснем обратно. Дръпнах юздата на Нелка. Тя изведнъж намали и се закова на място. Обърнах я светкавично. Алчо притопурка и докато да спре и да се обърне, загуби време. Нелка взе преднина. Но черният кон напрегна неизчерпаемите си сили, застигна я и постепенно я задмина. Тогава Нелка, която не беше свикнала да гледа конска опашка отпреде си, устреми шия и аз усетих как в ушите ми вятърът заблъска по-силно. Стори ми се, че тя се откъсна от земята и полетя ниско, ниско над нея. Настигна Алчо. Изравниха се. Надмина го.

Тъкмо тогава, се случи нещо страшно. Черният кон се подхлъзна, падна на глава, подви врата си и повече не мръдна. Ездачът му се преметна през него, падна и ударил се силно, с мъка се вдигна. Дотичаха хората, но конят беше мъртъв.

След това надбягване дядо не събра съседите да ги черпи с греяна ракия, задето Нелка и тая година бе излязла първа. Мъчно му беше за черния Алчо.

Десет месеца по-късно загина и Нелка.

Трябваше, да отида до съседното село, за да покания наши роднини на сватба. Женеше се вуйчо Владо. Взех павурчето с ракия и възседнах Нелка. Беше краят на декември. Почти нямаше сняг, но денят бе студен и мъглив. Пристигнах около обяд. Поканих роднините

на сватба и според обичая им поднесох павурчето да сръбнат ракия. Радваха ми се те, нагостиха ме, а след това ме изпратиха.

На връщане задуха остър вятър, примесен със зърнест сняг. Нелка се носеше в лек галоп. Бях забил глава в гривата ѝ, защото ледените зърна удряха в лицето ми. Равномерният бяг на кобилата ме унасяше в дрямка. Изведнъж тя се изправи на задните си крака. Неподготвен, едвам се задържах на гърба ѝ. Надникнах от едната страна на шията ѝ и видях вълк. Нелка остро изцвили. Дръпнах юздата ѝ, тя се върна две-три крачки, вълкът пристъпи към нас. Подкарах я, тя тръгна напред, вълкът отстъпи. Разбрах, хищникът може да ни върти така цял ден и цяла нощ, докато останем без сили. Мъчех се да накарам Нелка да застане на едно място, но това беше невъзможно. Зверът не изпускаше от очи не кобилата, а мен. Смяташе ме, види се, за по-опасен от нея. Реших да го смутя, като подкарам ужасеното добиче право срещу него. Пришпорих силно кобилата. Тя изцвили и диво се хвърли напред. Вълкът отскочи вдясно. Скокът му беше толкова ловък, че аз не можах да го проследя. Както се намираше пред нас, той изведнъж се оказа на друго място. Нелка започна да се хвърля като кенгуру. Веднъж, втори път. При второто скачане нещо изпука в кръста ѝ. Хищникът беше вече зад нас.

На никое надбягване Нелка не бе препускала така. Около мен всичко се завъртя. Не смеех да се обърна. Ако вълкът хукне подире ни — няма да му избягаме. Бърза е Нелка, бърза, но вълците тичат по-бързо. Стори ми се, че зад нас се чува дишането на звяра. Трескаво извърнах глава — гонеше ни. Виждах как, макар и бавно, той ни застига. Погледнах напред, селото беше близо.

Това ни спаси. Преди гладният звяр да ни доближи толкова, че да може да скочи върху нас, ние навлязохме в една от махалите. Изскочиха кучета. Вълкът спря — пътят му беше преграден.

Дръпнах юздата на Нелка, за да намаля скоростта, но разбрах, че тя я е ухапала със зъби. Не можех да я управлявам. След малко влязохме в нашия двор. Там кобилата спря, изправи се на задните си крака и ужасена извърна глава. Цялата трепереше. По гърдите и хълбоците ѝ се стичаше обилна пяна. Въведох я в обора. Тя постоя малко и легна. Не взе никаква храна.

Нелка лежа така два дни и на третия умря.

КАРО

Смешно ни ставаше, когато учителите го наричаха с истинското му име — Карамфил. Какъв ти Карамфил, за нас той беше Каро, нашият Каро. Ние го наричахме така, изпълнени с възхищение от него. И наистина, кой умееше да скача най-високо и да тича най-бързо — Каро. Кой можеше да намира най-добре птичи яйца и да прави върбови пищялки — пак Каро.

Помня го — ни висок, ни нисък, със сплъстена сламена коса и торбичка през рамо. Върви пред нас леко-леко, сякаш не стъпва, а опитва земята дали ще издържи тежестта му.

В моето родно селце нямаше прогимназия. Ние, петнадесетина момчета, се учехме в съседното по-голямо село. Пътувахме всеки ден — и зиме, и лете. Наш вожд и командир беше, разбира се, Каро. Слушахме го за всичко. Струваше ни се, че без него през мъгливите зимни дни ще объркаме пътя. Той ни защитаваше от най-големите побойници в другоселската прогимназия. А какви побойници имаше! Но и най-страшните се бояха от него.

Каро се учеше добре. През хубавите пролетни и летни дни често седяхме край някоя разцъфнала шипка и той проверяваше дали сме готови с уроците.

Хубаво беше през пролетта и лятото, но през зимата — страшно. Понякога зимните бури беснееха така свирепо, че ние се хвацахме един за друг, за да не ни отнесе вятърът. Крачехме с наведени глави срещу виелицата, омотани в шалове и с дебели тояги в ръце. Пътя не гледахме — нали пред нас е Каро.

В една такава зимна буря, когато прехвърлихме билото на Велчов баир, на няколко разкрача пред нас се провидя вълча глутница. Скупчихме се. И друг път бяхме виждали вълци, но отдалеч. Понякога само чувахме страшния им вой. Сега вълците бяха отпреде ни, проточени един след друг. Виждахме ребрата им, изпъкнали от глад, настръхналата козина, остриите муцуни. Малките им очи ни гледаха хищно и предпазливо.

Ваклинчо, ученик в първи прогимназиален клас, изведнъж изпищя:

— Мамо, мамо, майчице!... — И загубил ум, се заозърта накъде да бяга. Неговият вик сякаш ни блъсна изотзад и както бяхме скупчени, хукнахме един през друг. Но Каро, за когото от страх бяхме забравили, изкрещя:

— Никой да не мърда! Стойте на място — така по̀ не смеят.

Останахме по местата си, а краката ни — подкосени. Вълците разтуриха редицата си и се пръснаха натам-насам. Някой от тях започнаха да се боричкат, други да се търкалят по снега. Стори ни се, че глутницата и не мисли да се занимава с нас. Виелицата помиряса. Малко се развидели. Пред очите ни се очерта малкият хълм. Него ако можехме да минем, ще бъдем в село. Петко от Йоргова махала предложи с разтракани челюсти:

— Да се юрнем по нанадолнището, няма да ни гонят, а, Каро? — И като гледаше изниско вълците, плахо-плахо запристъпя.

Каро го дръпна и предупреди дрезгаво:

— Не се измествайте! С едното око гледат в играта, а с другото в нас. А̀ видят гърбове, а̀ наскочат отгоре ни!

Петко остана на мястото си, както бе крачнал. Лицето на Каро беше побеляло като снега, но очите гледаха зорко и трескаво ту нас, ту разпилянната насам-натам глутница.

Неусетно вълците ни обградиха. Така, както уж нехайно се боричкаха. Двамина минаха зад нас, трима отляво, други отдясно и ние се видяхме в средата. Стана съвсем страшно. Някой заскимтя като кученце, а след това зави. Друг през сълзи започна да вика за помощ. Стресна ни пак Каро:

— Не бойте се!... Като воловете. Нали знаете воловете как се бранят от глутница? Събират си задниците, а срещу вълците остават рогата им. Не бойте се, бърже давайте гръб един в друг — и той пръв опря гръб в гърба на едного от нас. Образувахме кръг. Вместо рога ние държахме тоягите. Помирясалият вятър отново се усили. Заблъска сняг в очите. Криваците натежаха в ръцете ни. Отново чухме гласа на Каро — съвсем прегракнал и омаломощен от вятъра:

— Вълците са по-зли, когато се боиш. Не бойте се! И те се страхуват. Няма да ни нападнат всичките, а един по един. Някой ще се спусне към някого, уж да се хвърли на шията му. Няма да се хвърли, а

само ще го удари с врат да опита. Веднага с тоягата по задницата — там е най-слаб! Чувате ли? Чувате ли? — викаше все по-силно и по-силно той, а гласът му сякаш не беше неговият.

Виелицата побесня. Претръпнали от страх и студ, стояхме по местата си в очакване.

И ето, един вълк, както нехайно чешеше с крак муцуната си, изведнъж се вторачи и полетя. Стори ни се, че той скочи върху главата на Ваклинчо. Но Каро беше прав — за миг вълкът се изви и блъсна с якия си врат краката му. Ваклинчо замахна като насън. Вълкът отскочи встрани, поизтърси се и започна да трие муцуната си в прясната. Безпаметни от ужас, ние не можехме ни да викаме, ни да говорим. Стрелна се втори вълк. Тоя път замахна Петко. След малко — трети. Един от вълците попадна под кривака на Каро, но отскочи, помъкнал задница. Добре беше го ударил той и тъкмо където трябваше. Ударът на Каро поохлади смелостта на глутницата.

— Цял ден и цяла нощ ще ни въртят така, докато капнем — рече той и изведнъж като в скоропоговорка продължи: — Братлета, както сме си, крачка по крачка пристъпвайте към село. Никой да не се откъсва, разбрахте ли?

Нямахме сили ни да отговорим, ни да се мръднем. Тогава той ни заблъска с гърба си и макар съвсем бавно, групата запълзя. Обезпокоени, вълците отново заналитаха. Някой изпищя ухапан. В една вълча уста се мярна парче от нечий крачол. Ваклинчо замахна да удари стрелналия се към него вълк, но се подхлъзна и падна. Вълкът, окуражен, се хвърли повторно, но Каро застана пред падналия и посрещна нападателя с точен удар. След това дръпна Ваклинчо отново в кръга.

Когато се срещнахме с глутницата, беше около обяд. Започна да здрачи и ние едва тогава минахме хълма и се надвесихме над село. Щом се показаха първите къщи, Каро завика колкото му глас държи имената на познати и зли селски кучета:

— Карамане-е-е, Мурджо-о-о, Лиско-о-о-о, Ара-пе-е-е!

Кучетата чуха, па, изглежда, и бяха надушили вълците, защото залаяха, а след това ги видяхме, понесени към нас като облак. Щом усетиха село и кучета, вълците неусетно, без да бързат, в колона по един, прехвърлиха хълма. Кучетата минаха край нас като вятър и продължиха по следите им.

Отлепихме гърбовете си, но направихме по две-три крачки, се почувствувахме толкова отпаднали, че кой където беше, седна в снега.

А Каро — нашият Каро, той се облегна на едно дърво, после неусетно се свлече. Неколцина намериха сили и разтриха челото му със сняг. Когато дойде на себе си, той ни изгледа всички поред, подпря се на лакти и беззвучно заплака.

ЛЕГЕНДАТА ЗА ЛЮБАТА

Учителят ни предложи да отидем на екскурзия из планините по нашия край.

Разскачахме се, някои захвърляха шапките си от радост.

След два дни малката ни група напусна селото. Беше краят на май. От двете страни на пътя се люлееха зелени нивя. Обаждаха се пьдпъдъци.

— Слушайте птиците — обръщаше ни внимание учителят. — Всяка има своя песен и свой характер. Чуйте врабците. Все едно и също си чуруликат, без да ги интересува хубаво ли излиза, или не. Но чуруликат от сърце. Чуйте сега пьдпъдъка. Той предпочита да тактува — пьдпъдък, пьдпъдък, джау, джау. Да, стреми се да внуши на другите птици, че музиката е нещо, в което ритъмът е от основно значение. А чувате ли ей оная птица? Песента ѝ е скучна и бездарна. Но това не ѝ пречи да бъде нахална — ето, нейното досадно църкане се налага над песните на всички птици.

Още много неща ни разказа нашият учител и ние не усетихме кога сме навлезли сред планините.

Нагазихме сред гъста букова гора. Лъхна тишина и хлад. Краката ни затъваха в килим от нападала ланска шума. Бълбукаха вадички студена букова вода. Пием, а зъбите ни замръзват.

— Довечера ще чуете улулицата — каза учителят.

Запитахме го какво е това улулица.

— Нощна птица — обясни той. — Вика като човек.

Навлязохме в гора, толкова гъста, че наоколо заприлича на нощ. Когато се измъкнахме от нея, слънцето беше на залез. Пред нас се откриха планински пасища и една овчарска кошара. Обградиха ни зли кучета, но скоро дотича старец — овчар, и ги прогони:

— Добре дошъл, даскале — ръкува се той с учителя и ни покани в колибата.

Докато се настаним, докато поразпитахме овчаря за чудесиите на гората, и мръкна. Той запали газениче и под слабата му светлина ни

поднесе вечеря — хляб, сирене и чесън. Така бяхме изгладнели от пътя, че изядохме всичко и поискахме още. Старецът с набраздено добродушно лице и кожена капа на главата все ни канеше:

— Хапнете си, хапнете си, деца!

Ядяхме и току разпитвахме:

— Дядо, кога ще чуем улулицата?

— Улулицата ли? — Той не можа да довърши думите си — отвън някой извика. Извърнахме очи към прозореца.

— Ето това е улулица, деца.

Ослушахме се, а нашият учител ни погледна под вежди и тънко се усмихна.

Предъвках последния залък, пих вода от една кратунка и попитах:

— Дядо, тук има ли вълци?

— Как да няма, има ги! Ти остави вълците, ама една мечка, мине, не мине вечер, споходи ме.

— Мечка! — стреснахме се и не посмяхме да разпитваме повече.

Дойде време да спим. Старецът донесе сено, разхвърля го по пръстения под, метна върху него две-три черги, даде ни още две-три за завивки и каза:

— Хайде сега на спане!

Налягахме, но мечката, за която спомена старецът, не ни даваше да мигнем. Ами ако дойде тая вечер? Но дядото говори за нея съвсем спокойно. Тогава не е толкова страшно. А той може и да се е шегувал? Ами, истина е това за мечката. „Улулулу“ — обади се пак улулицата. Тоя път тя извика по-особено. Може да е забелязала мечката.

Много време лежахме така, но умората надделя, та започнахме да заспиваме.

Събудиха ни кучетата. Те лаеха и квичаха едновременно. Такова лаене не бях чувал и веднага си помислих: „Мечката е дошла, мечката!“ Наскачаха всички. Събуди се и старецът, прокашля дрезгаво и продума най-спокойно:

— Брей, рекох, че тая вечер няма да дойде, а тя, виждаш ли я! Е, нищо, не знае, че имам гости!

Натрупахме се на прозореца, но вън бе тъмно и трудно се виждаше. Кучетата, застанали едно до друго като стена, лаеха, без да нападат. Учителят ни смъбра, но кой ти слуша.

През това време старецът наметна шаячната си дреха и извади иззад кревата една пушка с прерязана цев. После, без да ни погледне, отвори вратата и излезе навън. Кучетата, усетили присъствието на стопанина си, добиха сили и залаяха до скъсване. Чухме гласа на стареца: „У, бреее“! Силен рев напълни ушите ни и заглуши и неговия глас, и кучешкия лай. Разбрахме — мечката! Вън светна и протътна гърмеж. Страшният рев се повтори, но някъде от по-далече.

Старецът влезе, остави още димящата пушка и каза:

— Отиде си мечката, деца, взе си храната и си отиде, хайде, лягайте!

— Каква храна, дядо?

— Ами тая, дето ѝ оставям през вечер, през две!

— Защо ѝ оставяш храна?

Старецът се почеса по главата:

— Ами ако не ѝ оставям храна, ще започне да напада стадото. А хапне ли веднъж месо, иди се оправяй — става стръвница. Едно време на село дойде мечкар да разиграва питомната си мечка. Някакъв непрокопсаник наумил да си направи шега и скришом от мечкаря дал на мечката парченце месо. Още същия ден тя скочи на върху своя стопанин. Страшно нещо е мечка-стръвница.

— Дядо — рекох аз, — ти имаш пушка, защо не я застреляш?

Старият овчар ме погледна изненадано:

— Защо да я застрелям? Майка е тя, майка — има малки, зная бърлогата ѝ. Виждам съм мечетата ѝ. Те са деца като вас. Само тичат нагоре-надолу. Майка им ги събира, събира, па току удари някое с тежката си лапа. То изреве жално-милно, претърколи се и пак каквото си знае. Как да я застрелям? Кой ще гледа невръстните ѝ рожби? С пушката само гръмвам да се поизплаши и да си иде. Де да знаеш — звяр, може да направи някоя пакост.

Млъкнахме смутени. Не можахме да разберем с ум стареца, но сърцата ни го разбраха.

На сутринта закусихме, сбогувахме се с добрия овчар и пак на път.

Когато се надвесихме над първата стръмнина, в далечината на изток се откри островърха гола планина, прилична на купа сено. Учителят ни спря, посочи планината и каза:

— Ученици, това е Любата. Виждате ли колко е стръмна? Ще ви разкажа нещо за нея, но когато се качим на върха ѝ.

Пътувахме няколко часа. Зад гърба ни на запад останаха гористите планини, където пасеше своето стадо добрият овчар. Около пладне пристигнахме в подножието на Любата. Тя беше толкова стръмна, че когато започнахме изкачването, ни се струваше, че се катерим по стена. Обля ни пот. Почивахме много пъти. Запъхтени, не можехме да говорим. С подкосени крака стъпихме на нейния връх и налягахме кой където свари. Когато поотпочинахме, учителят седна сред нас и тихо започна да разказва:

— Някога, много отдавна, в някое от селцата, разположени в полите на тая планина, живяла чудно хубава мома. Очите ѝ били две теменуги, косата ѝ — узряла ръж, устата ѝ — червена ягода. Всички ергени имали севда по нея, а най-много един беден момък крайненец. Задиряли я ергените по тлаки и седенки. Вардели да напият от водата ѝ, когато се връщала с пълни менци от чешмата, но тя никому дума не давала. Само бедният крайненец не я задирял. Много я обичал той, та чак не смеел да се мерне пред очите ѝ.

На един голям празник направили хоро. Там била и хубавицата. Надпреваряли се ергените да се хванат до нея. На края се скарали. Тогава момата рекла:

— Ще пристана на тоя от вас, който ме изнесе на върха на планината, без да си почине.

Измерил с очи стръмнината весел здравеняк и грабнал девойката, носел я някъде до над полите и там капнал. Поел я друг. Стигнал до средата, преуморил се и я оставил. Всички се опитали, но никой не можал да стигне до върха. Последен останал бедният момък, крайненецът. Взел я той на ръце, а ергените му се присмели: „Ние не можахме, та ти ли, слабушко.“

Не бил силен момъкът като другите, но обичта му била голяма. Стъпка по стъпка стигнал полите на планината. Надминал ги. Преполовил най-стръмното. Хората гледали смаяни и не смеели да си поемат дъх. С последни усилия крайненецът стигнал под върха. Пред очите му причерняло, но той направил още няколко крачки, стъпил на остро планинско теме, оставил девойката и от преумора припаднал. Засуетила се около него момата. Как да му помогне? А той простенал:

— Дай ми малко водица и ще оживея!

Огледала се тя, но къде вода навръх планината. С попукани устни момъкът издъхнал. Девойката се надвесила над него и от мъка проронила три сълзи. На мястото, където капнали сълзите, забълбукали три извора.

От тоя ден нарекли планината Любата.

Учителят завърши легендата, а ние, прехласнати, искахме да слушаме още. Някой боязливо се обади:

— А къде ли са трите извора? Да ги потърсим!

— Нямаме време, ученици — каза учителят, — слънцето клони към залеза, трябва да се връщаме!

Наставахме смълчани.

— Колко красива легенда — въздъхнах аз, — какъв ли е бил тоя човек, който я е измислил?

Учителят се усмихна.

— Спомнете си за стария овчар и мечката. Какво каза той снощи? „Защо да я застрелям? Майка е тя, майка — има малки!“ Красива душа има старецът, нали? Ето, някога една такава красива човешка душа е измислила чудесната легенда за Любата. Хиляди хора, които са обичали красотата, са съхранявали и предавали легендата от баща на син, от век на век!

Погълнати от мисли, заслизахме по нанадолнището.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.